

BOŘIVOJ DOSTÁL

PRAVĚKÉ POHŘEBIŠTĚ U LANŽHOTA NA MORAVĚ

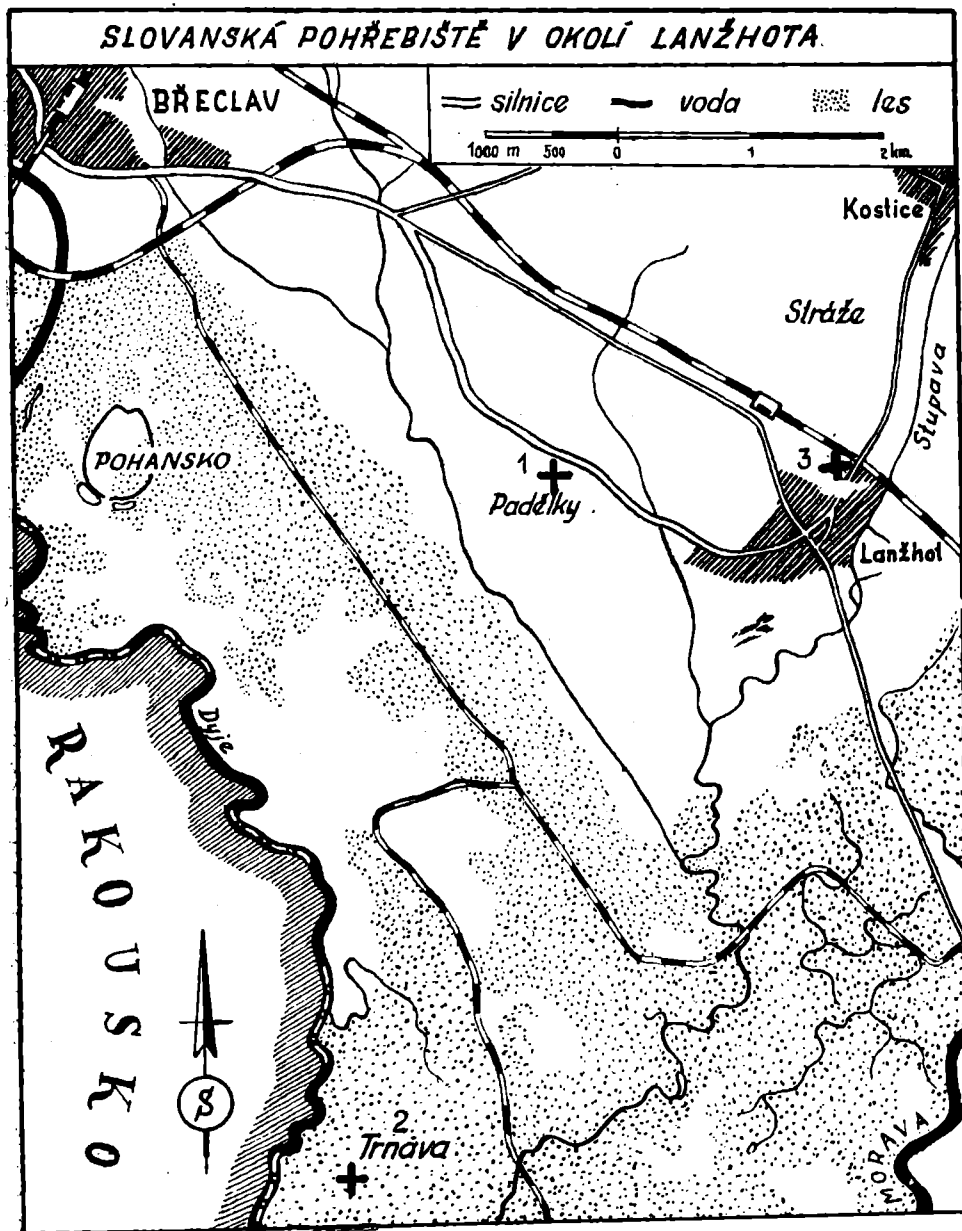
(Únětické, laténské a slovanské hroby)

Mezi Břeclavi a Lanžhotem se rozkládá plochá nížina zvedající se místy v nízké terénní vlny. Výškové rozdíly tam kolísají mezi 155—160 m nadmořské výšky. Tato oblast ležící v inundačním území řeky Dyje byla původně bažinatá a jen zmíněné vyvýšené polohy byly sušší, vhodné pro obdělávání a osídlení. Proto právě tato místa byla vyhledávána člověkem v pravěku i v dobách pozdějších, jak o tom svědčí archeologické nálezy.¹

Nové doklady pravěkého a raně středověkého osídlení byly získány na terénní vlně v trati Padělky u Lanžhota, asi 2 km západně od středu obce a asi 150 m jižně od staré silnice Břeclav—Lanžhot (obr. 1:1). V otevřené pískovně byly po několik let porušovány kostrové hroby. Teprve v roce 1959 odtud zachránil Vlastivědný kroužek z Lanžhota únětické a laténské předměty.² V roce 1960 tam prozkoumal únětický hrob J. Ondráček z AÚ ČSAV v Brně.^{2a} V rámci průzkumu širšího okolí velkomoravského hradiska Pohanska u Břeclavi, prováděného pracovníky katedry prehistorie filosofické fakulty university J. E. Purkyně v Brně, prokopal tam na jaře 1960 laténskou sídlištní jámu (I) V. Podborský a v září téhož roku tam provedl autor stati se třemi dělníky záchranný výzkum po odstranění ornice buldozerem na ploše kolem 900 m².³

Na zkoumaném úseku byla 40—60 cm silná vrstva ornice a pod ní žlutý jemný písek prostoupený místy tvrdými nahnědlými proplástkami. Po začištění terénu se na písčitém podloží vyrýsovaly tři sídlištní jámy a sedmáct hrobů, soustředěných zejména v severní části skrývky (obr. 2). V poměru ke zkoumané ploše je hrobů málo a jsou značně rozptýlené, takže lze soudit, že byl zachycen jen okraj pohřebiště. Střed byl buď již pískovnou zničen nebo se nachází na dosud neprozkoumané ploše. Objevené hroby náležely třem kulturám: únětické (hroby 5, 8, 12—14, 16, 17), laténské (hroby 7, 15) a hradištní (hroby 1—4, 6, 9—11). Hroby jsou místně promíšeny bez ohledu na kulturní příslušnost. Mezi jednotlivými fázemi pohřbívání jsou ohromné časové mezery (1000 až 1400 let). Kumulaci hrobů na tomto místě lze vysvětlit jen omezenými možnostmi ve výběru terénu vhodného pro pohřebiště, které se v této oblasti nezměnily v průběhu značné části pravěku. Vnější označení hrobů buď nebylo nebo nemělo dostatečnou trvanlivost. V důsledku toho došlo k překrytí únětického hrobu 16 laténským hrobem 15 a k porušení laténského hrobu 7 slovanským hrobem 6.

Popíši pro úplnost nejdříve sídlištní objekty, a pak jednotlivé skupiny hrobů podle kulturní příslušnosti. Ke každé skupině připojím závěry o chronologickém zařazení.

Obr. 1. Poloha slovanských pohřebišť v okolí Lanžhota. 1 — velkomoravské hroby IX. až X. století; 2 — žárové hroby V.—VIII. století; 3 — slovanské řadové hroby XI.—XII. století. (Kresba A. Sik.)

Sídlištní jámy

Sídlištní jámy byly rozptýleny při jihovýchodním okraji pohřebiště (obr. 2) a nebyly jednotného původu.

Jáma I

Byla objevena V. Podborským na jižním okraji pískovny. Slo přibližně o kruhovou, asi 80 cm širokou a 25 cm hlubokou jamku s nejasnými obrysy a se stěnami přecházejícími v oblé dno (obr. 3, vlevo dole). V popelovité výplni bylo několik kusů mazanice (1) a střepy z několika nádob (2–6).

1. Devět drobnějších i hrubších kusů šedočerné a červenohnědé mazanice silné 1,5–7,5 cm, s otisky prutů (průměr prutů většinou 0,5–0,8 cm, tři otisky prutů silných 2–3,5 cm) na jedné straně a s vyhlazenou vnější stranou (obr. 3:1). Na vyhlazené části dvou kousků stopy šedobílého povlaku, snad bavřiva. Na jednom asi 2 cm silném kousku je zachován okraj (obr. 3:5). Inv. č. 30 321.

2. Střepy z šedohnědé na kruhu vytáčené misky se zaobleným lomem v horní čtvrtině a s přehnutým, zaobleným okrajem. V 8,8; po 20; pv 23; pd 6.⁴ Inv. č. 30 305. Obr. 3:2.

3. Okrajový střep z konické misky s jemně zdrsňenou výdutí a s výrazně odsazeným a vyhlazeným hrdlem. Po 29. Inv. č. 30 302. Obr. 3:6.

4. Devět střepů ze svisle rýhovaných situl s ovalným okrajem, některé s profilovaným hrdlem, jednak z hlíny promíšené hrubým pískem, jednak z jemně plaveného a tuhového materiálu. Inv. č. 30 301–4, 30 307–8, 30 312, 30 314–5, 30 317. Obr. 3:3,4.

5. Atypické střepy z různých na kruhu robených nádob. Jeden okrajový z tuhového materiálu (inv. č. 30 300), jeden z výdutě z jemně plavené žluté hlíny, na povrchu vyhlazený (inv. č. 30 311), čtyři další z výdutě z poměrně jemné hlíny a s hlazeným povrchem (inv. č. 30 309–10, 30 313, 30 320).

6. Nožka z nádoby z jemně plavené oranžové hlíny. Vyrobená bez použití kruhu. Na jemně vyhlazeném povrchu je pupík, vytlačený odspodu, a vhlazená liniová výzdoba v trojúhelníkových sestavách. V 6. Inv. č. 30 306. Obr. 3:7.

Podle inventáře jde patrně o odpadkovou jámu v blízkosti obytného objektu, který nebyl výzkumem zachycen. Ze stěn tohoto objektu asi pocházejí kusy mazanice, nalepené na poměrně tenkých prutech. Pro datování mají význam zejména úlomky situl se svislým rýhováním (obr. 3:3,4), které se objevují v 2. st. před n. l.⁵ a jdou průběžně celým pozdním latěm, podle E. Šimka hluboko do prvních století n. l.⁶ a zlomek misky s vyhlazeným hrdlem a struhadlovitě zdrsňenou výdutí (obr. 3:6), která patří k typické sídlištní keramice z doby rozkvětu oppid (± 125 až ± 50 před n. l.).⁷ Jámu tedy můžeme pokládat za současnou s opodál otevřenými latěnskými hroby a datovat ji rámcově do 1. poloviny 1. století před n. l., ne-li o něco dříve.

Jáma II

Je v těsném sousedství hrobu 17. Vyrýsovala se velmi zřetelně ve žlutém podloží v hloubce 90 cm. Obrys hrobu 17 se v této hloubce nejevil, což potvrzuje předpoklad, že tento hrob byl vyryt ve stěně jámy II. Jáma měla ve svislém průřezu hruškovitý tvar, převíslé stěny a kuželovitě se zužující dno (obr. 3, dole uprostřed). Na povrchu měla průměr 120 cm, v nejširším místě nade dnem měřila 180 cm; hloubka pod dnešním povrchem byla 290 cm. Ve výplni byla tmavá hlína, v ní několik drobnějších oblázků, koňský zub, rozdrobená zvířecí kost a drobný střípek z tenkostěnné nádoby; jde o střípek pravěký, kulturní zařazení však není možné. 50 cm nade dnem, v místech, kde se jáma začala zužovat, byla asi 1 cm silná přepálená vrstva hlíny. Podle tvaru a rozměrů mohlo jít o obilnici. Vzhledem k souvislosti jámy II s hrobem 17 lze soudit na jejich současnost.

Jáma III

Rýsovala se zřetelně sytě tmavým zbarvením. Měla přibližně obdélníkový tvar se silně zaoblenými rohy. V půdorysu měřila 180×210 cm. Dno se postupně snižovalo od SZ k JV; na jihovýchodní straně byla kolmá stěna vysoká 30 cm (obr. 3, vpravo dole). Výplň jámy tvořila tmavá hlína řídké promíšená drobnými uhlíky. Jinak byla bez nálezů, takže ji nelze kulturně zařadit. Jáma byla porušena slovanským hrobem 2, jehož zásyp se již od úrovně podloží odlišoval světlejší barvou (tab. I:1). Z toho můžeme soudit, že jáma byla starší než tento hrob.